

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10564884>

Rahimova Sarvinoz Odilboy qizi

Nizomiy nomidagi TDPU

“Psixologiya” kafedrasida o’qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada sud tizimi hodimlarining ya’ni sudyalari va ularning konsultantlarini o’ziga xos individual psixologik xususiyatlarini namoyon bo’lishi va ularni stressga chidamliligining psixologik omillarini to’g’risida fikr – mulohazalar bayon etilgan.*

Kalit so’zlar: *stress, stressorlar, stressga chidamlilik, ish, professional stress, intrapersonal stress, sud stressi.*

Аннотация: *В статье описаны психологические факторы работников судебной системы, то есть судей и их консультантов, а также психологические факторы их устойчивости к стрессу.*

Ключевые слова: *стресс, стрессоры, стрессоустойчивость, труд, профессиональный стресс, внутриличностный стресс, судебный стресс.*

Annotation: *The article describes the psychological factors of employees of the judicial system, that is, judges and their consultants, as well as the psychological factors of their resistance to stress.*

Key words: *stress, stressors, stress resistance, work, professional stress, intrapersonal stress, judicial stress*

Zamonaviy jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichida stress, ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida, uning ajralmas atributi bo’lib, uning asosiy omili hozirgi vaqtda dolzarb bo’lgan axborotning haddan tashqari yuklanishidir. Ozodlikdan mahrum qilish jarayonida vaziyat ikki baravar og’irlashadi, chunki bunday sharoitlarda stress kasbiy faoliyatning ajralmas atributi hisoblanadi. S.S. Bujinskiyning ta’kidlashicha, stressga chidamlilik maxsus muassasalar xodimlarining kasbiy malakasining eng muhim mezonini hisoblanadi, chunki xodimning samaradorligi muqarrar stress yuklariga psixologik qarshilikka bog’liq. Stress darajasiga ta’sir qiluvchi asosiy noqulay omillar - bu xodimning hayoti va sog’lig’iga tahdid tajribasi, yuqori darajadagi mas’uliyat, vaziyatlarning oldindan aytib bo’lmaydiganligi, og’ir ish sharoitlari, muhtojlarga zarur yordam ko’rsata olmasligi va ma’lumotlarning etishmasligi. Stressni o’rganishning ahamiyati bir nechta tadqiqotlar shuni ko’rsatdiki, ishdagi stressning kuchayishi qoniqish va tashkiliy majburiyat darajasini pasaytiradi, shuningdek, soha xodimlarining charchashini oshiradi.

Stress - bu bilan tavsiflangan hissiy holat g’ayrioddiy kuchli ruhiy stressdir tananing normal faoliyatiga to’sqinlik qiladi. Bu holat har qanday inqirozli vaziyat ta’sirida shakllangan.

Stressning ikki turi mavjud: distress (inglizcha distress so'zidan - charchash, baxtsizlik) va eustress. Eustress ijobiy omil, manba sifatida qaraladi faollikni oshirish, sa'y-harakatlardan quvonch va muvaffaqiyatli kurashish. Daeustress o'z-o'zini anglash, tushunish jarayonlarining faollashishi sodir bo'ladi haqiqat, xotira. Qiyinchilik faqat tez-tez va haddan tashqari stress bilan sodir bo'ladi nomaqbul omillarning bunday kombinatsiyasi ustun bo'lmaganda yengish quvonchi va nochorlik, umidsizlik, ongni his qilish ortiqchalik, ortiqchalik va nomaqbullik, "haqoratli talab qilingan sa'y-harakatlarning adolatsizligi.

Stressning intellektual belgisi mantiqning buzilishidir fikrlash, chalkash fikrlash, qaror qabul qilishda qiyinchilik, tez-tez hisob-kitoblardagi muvaffaqiyatsizliklar, ijodkorlikning pasayishi.

Stressning fiziologik ko'rinishlari deyarli barcha organ tizimlariga ta'sir qiladi inson - ovqat hazm qilish, yurak-qon tomir va nafas olish.

Shu o'rinda dunyo bo'ylab huquqni muhofaza qiluvchi organlarda xizmat qilish an'anaviy tarzda mavjud va bu yuqori darajadagi kasbiy faoliyat turlarini nazarda tutadi. Buni yaqqol misol sifatida sudyalarning faoliyatida ko'rib chiqilganda;

Sudyalarning faoliyatidagi stress omillari:

Ishlarning yuqori zichligi (ayniqsa, ayollar uchun) va doimiy vaqt yetishmasligi;

- katta hajmdagi axborot bilan ishlash zarurati;
- qabul qilingan qarorlar uchun yuqori mas'uliyat;
- qaror qabul qilishda yuqori mustaqillik;
- orasida to'g'ri yechim tanlash bilan bog'liq keskinlik

mumkin bo'lgan alternativalar;

- sud majlislarining yuqori zichligi;
- doimiy ravishda yuqori professional standartlarni saqlab turish zarurati;
- qo'pol muloqot qilish, asossiz so'rovlar qilish, qiyinchiliklar, sharhlar, muvozanatni

buzish istagi va boshqalar tomonlarning psixologik bosimi usullari.

Sud stressi psixologik stressning natijasidir, hamrohlik bilan rasmiylashtirilgan va tashqi hissiy jihatdan cheklangan sud majlisining muhiti.

Professional stress - bu xilma-xil hodisa, insonning mehnat faoliyatidagi stressli vaziyatlarga ruhiy va jismoniy reaksiyalarda ifodalanadi.

Har qanday kasbiy stress, xato qilish qo'rquvi, muloqot tezligidagi nomuvofiqlik, ish jadvali yoki tashkilotdan tashqari omillar (ortiqcha ish yuki tufayli oilaviy hayot muammolari, shaxsiy faoliyatni cheklash) tufayli yuzaga kelganidan qat'i nazar, hissiydir. erkinlik va boshqalar). Kasbiy stressni keltirib chiqaradigan barcha omillarni ob'ektiv (sudyaning shaxsiyatiga ozgina bog'liq) va sub'ektiv (ularning rivojlanishi ko'proq shaxsning o'ziga bog'liq) bo'lish mumkin.

Stressorlar - Sudyalik kasbidagi stress omillari quyidagilar hisoblanadi: ish jarayonining monotonligi, yuqori mas'uliyat hissi, qaror qabul qilishda tez o'zgarish, ishda kutilgan va haqiqiy natijalar o'rtasidagi muvofiqlik darajasi, rag'batlantirish va uzoq muddatli hissiy stress.

Intrapersonal stress, o'z navbatida, quyidagilarga bo'linishi mumkin: kasbiy, shaxsiy stress va yomon jismoniy salomatlik bilan bog'liq stress.

Kasbiy stressning sabablaridan biri bu ishning o'zi. Jamiyat tomonidan yaratilgan sudya obrazidan ma'lum rol talablari mavjud. Va ular ko'plab sudyalar uchun psixologik stress manbai bo'lishi mumkin - bu rol umidlarini qondirish istagi natijasida. Ko'z o'ngimizda ko'rib turgan sudya obrazini mutlaqo sovuq, hech qanday his-tuyg'ulardan xoli, qaror qabul qilish mashinasi, xolislik ramzi sifatida ta'riflash mumkin.

Stressning kasbiy sabablari, shuningdek, bilim, ko'nikma va qobiliyatlarning yetishmasligi (yangi kelganlarning stressi), shuningdek, ish va uning uchun haq to'lash o'rtasidagi nomuvofiqlik hissi bilan bog'liq.

Shaxsiy stressning sabablari o'ziga xos emas va sud xodimlari orasida topiladi. Ko'pincha bu o'z-o'zini hurmat qilmaslik, o'ziga ishonchsizlik, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqish, past motivatsiya va boshqalar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. M.A.Maxsudova "Yuridik psixologiya". Namangan, 2007.
2. "Sudyalar odob-axloqi qoidalari" – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Sudyalarni tanlash va lavozimlarga tavsiya etish bo'yicha oliy malaka komissiyasi – T.: "Adolat", 2013. – 48 b.
3. В.Л.Васильев «Юридическая психология» СПб.: Питер,-2009 – 608 с.
4. А.И.Дулов «Судебная психология». Минск, 1975
5. Панасюк А.Ю Психологические аспекты отбора присяжных заседателей (рекомендации участникам судебного разбирательства). //Суд присяжных. - М., 1994.